

Jazykové sdružení
České republiky

Letenská 4, 118 51 Praha 1

tel.: 225 391 438

<http://jazykovednesdruzeni.cz/>

kontaktní mail: martina.smejkalova@pedf.cuni.cz

Jazykové sdružení České republiky
srdečně zve na přednášky jarního běhu 2021

18. 2. 2021

PhDr. Olga Nádvorníková, Ph.D.

Přechodníky v překladových a nepřekladových textech aneb Kdo pašuje transgresivy?

České přechodníky jsou součástí obecnělingvistické kategorie *converb* (Haspelmath & König, 1995; Čermák et al., 2020), která zahrnuje např. románské *gerundio*, ruské *дееприучае* nebo anglické adverbialní participiální konstrukce na *-ing*. Syntaktické a sémantické rysy českého přechodníku řadí tento tvar mezi kanonické, prototypické *converbs*; jeho formální a stylistické rysy jsou však velmi specifické. Právě na základě stylového příznaku přechodníku lze předpokládat, že v překladových textech bude frekvence přechodníku nižší než v nepřekladových, a to kvůli obecné tendenci překladů k normalizaci (Chlumská, 2017). Výsledky rozsáhlé korpusové analýzy ukazují, že k normalizaci dochází v beletristických textech, ale v odborných textech nikoli. Cílem přednášky je podrobně představit výstupy této korpusové frekvenční analýzy, vč. diachronního aspektu, a následně určit (lingvistické i sociolingvistické) faktory, které užití přechodníku ovlivňují. Výzkum je založen jednak na korpusových datech (referenční korpus *SYNV8* a srovnatelný překladový korpus *Jerome*), jednak na výsledcích dotazníkového šetření mezi překladateli a nakladatelskými redaktory.

4. 3. 2021

prof. PhDr. Hana Gladkova, CSc.

Model jazykové situace

Je modelování k něčemu? A pokud ano, tak k čemu? Tradice modelování je v české lingvistice bohatá, a to zejména v kontextu teorie spisovného jazyka, což pro bohemistiku znamená v kontextu slavistickém. Rozvíjelo se souběžně s pokusy o typologický popis spisovných jazyků a jejich srovnávání. Rychlé změny v jazykové situaci samotné, rozvoj komunikačního přístupu k jazyku a přesun vědeckého bádání na pole mezioborových disciplín znovu aktualizuje myšlenku vytvořit funkční model jazykové situace jako cestu k lepšímu pochopení toho, co se v komunikaci mění a proč. Tvoří výborný komplement k módním kvantitativním popisům užívání jazyka. Instrumentarium PLŠ k tomu poskytuje vynikající nástroj.

18. 3. 2021

Mgr. Hana Štěříková, Ph.D.

Jak se sluha byrokratem stal: Sémantické posuny ve staroruské administrativní terminologii

Přednáška představí jednu část autorčiny disertační práce na téma Skandinávské elementy v jazyce staroruského práva. Budeme se detailně zabývat zejména historicko-sémantickou analýzou středověkého východoslovanského skandinavismu *ябедник*, primárně označujícího staroruskou hodnost ve správní hierarchii, jehož deriváty jsou však i dnes aktivní součástí slovní zásoby ruštiny, ukrajinštiny a běloruštiny. Proměny tohoto termínu se vydáme sledovat co nejhluběji do dob předcházejících, ale i následujících po období staroruském až do současnosti. Provedeme rovněž revizi a opravu etymologie a zasadíme slovo do širšího (indo)evropského kontextu.

8. 4. 2021

doc. PhDr. Mira Nábělková, CSc.

„... opatřují se texty nejnmutnějšími vysvětlivkami pod čarou nebo diferenciálním slovníčkem...“ Textová lexikografie jako súčasť pestovania bilingvizmu a biliterárnosti v česko-slovenskom kontexte

Pohľad na edičnú výbavu literárnych diel v česko-slovenskom (č.-s) priestore odkrýva existenciu nezanedbateľného špecifického fenoménu: textovej lexikografie zameranej na podporu čítania diel slovenskej (s.) a českej (č.) literatúry v druhom jazykovom spoločenstve v origináli. Potrebu čitateľskej lexikálnej opory pri čítaní v pôvodine vyvoláva skutočnosť, že vstupná bilingválna kompetencia čitateľa opierajúca sa len o základnú vzájomnú zrozumiteľnosť jazykov často nestačí. Čitateľská lexikálna opora sa podľa miery zapustenia do textu literárneho diela ukladá na škále od zdvojovania (vysvetlenia potenciálne neznámych slov v zátvorke priamo v texte) cez prekladové lexikálne poznámky pod čiarou (slovníčky) po dvojjazyčné prílohové slovníčky pripojené na záver literárneho diela. So s.-č. (menej č.-s.) textovou lexikografiou týchto typov sa stretávame v rozličných obdobiach, no osobitne v medzivojnovom čase a v prvých desaťročiach po vojne existovali na Slovensku vydavateľské projekty s. literárnych diel, kde prílohové s.-č. slovníčky predstavovali stabilnú súčasť edičnej výbavy. Investície do prípravy slovníčkov oporných pri recepcii konkrétneho literárneho diela možno vnímať ako jeden z výstupov dobovej kultúrnej politiky zameranej na súbežné pestovanie bilingvizmu a biliterárnosti (bikultúrnosti). Vo výskumnom pohľade predstavuje problematika dobovej tematizácie potreby textovej lexikografie sféru jazykového manažmentu dotýkajúcu sa otázky vzájomnej zrozumiteľnosti a (rozvíjania) receptívneho bilingvizmu, na druhej strane možno prílohové slovníčky s ich rozličným koncepčným uchopením a realizáciou vnímať ako špecifickú a nie bezvýznamnú súčasť. dvojjazyčnej lexikografie.

22. 4. 2021

doc. Mirjam Friedová, Ph.D., PhDr. Pavel Machač, Ph.D.

Jesi to vůbec bude někoho zajímat: zvukový profil syntaktických vzorců ve spontánní interakci

Zaměříme se na korelace mezi gramatickými schémata a jejich fonetickými vlastnostmi, a to na příkladu vět uvozených výrazem *jestli*, ať už samostatně stojících (nepodřízených), nebo v rámci souvětí celku. Naše práce vychází z hypotézy, že prozodické a/nebo segmentální kvality jazykového výstupu při spontánní interakci představují zásadní oblast interpretačních vodítek a umožňují i vzhled do diachronních změn. Výzkum je založen na korpusovém materiálu (*Ortofon*) a navazuje na předchozí syntaktickou a konverzační analýzu, která ukázala existenci celého spektra diskurzních funkcí spojených s *jestli* v různých kontextech vyjadřujících subjektivní postoj mluvčího. První výsledky potvrzují systematické a předvídatelné rozdíly v intonaci a segmentální redukci slov, jež korelují s funkčními odlišnostmi zdánlivě jed(not)né syntaktické struktury.

13. 5. 2021

Volební shromáždění (viz upozornění níže)

PD Dr. phil. Markus Giger, mimořádný profesor UK

Úvahy o možné typologii jazykových situací

Když C. Ferguson (1959) popisoval pojem *diglosie*, prezentoval ho jako typ jazykové situace, který kontrastuje s „klasickou“ situací standard a dialekty; jiní doplnili jako třetí situaci nebo jako třetí typ *společenský bilingvismus*. Jaký je vzájemný vztah takovýchto pojmů? Lze vytvořit typologii jazykových situací? Lze základní postulát pražské systémově-lingvistické typologie o „typu jako konstrukt“ (Skalička, 1966) uplatnit na sociolingvistické parametry? Jak by taková typologie mohla vypadat? To jsou jen některé otázky, nad kterými se můžeme zamyslet v souvislosti s tématy *jazyková situace a typologie*.

27. 5. 2021

Popularizační diskurs z pohledu stylistiky, naratologie, historiografie

Odborný seminář (program bude rozeslán samostatným mailem)

Vzhledem k nejasné epidemiologické situaci budou přednášky do odvolání realizovány on-line formou. O podrobnostech budete včas informováni mailem a najdete je také na webových stránkách. **V letošním roce se bude konat výroční shromáždění spolu s volbou Hlavního výboru JS.** Vzhledem k současné situaci nevíme, zda bude možné uskutečnit plánované shromáždění **13. 5. 2021** obvyklým, tj. prezenčním způsobem. Pokud to možné nebude, uskuteční se shromáždění až na podzim, a to podle aktuální situace prezenční, či distanční formou. **Přednáška prof. Gigera se 13. 5. uskuteční za všech okolností, tj. buď prezenčně, nebo distančně.** Na stránce www.jazykovednesdruzeni.cz naleznou členové Jazykovědného sdružení formulář, s jehož pomocí mohou navrhnout kandidáty do Hlavního výboru JS ČR, a to do **31. 3. 2021**.